

УДК 378.14

DOI <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2022.3.26>**Вакулова Ірина Василівна,***аспірантка**Київського університету імені Бориса Грінченка,**старший викладач кафедри романо-германської філології**Українського гуманітарного інституту**orcid.org/0000-0002-7123-5646**i.vakulova.asp@kubg.edu.ua*

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ: КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД

У статті на основі компетентнісного підходу досліджено низку нормативних документів у галузі освіти на наявність інноваційного складника, а саме: стандарти вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія» бакалаврського та магістерського рівнів, Державний стандарт базової освіти, освітньо-професійні та робочі програми, концепцію Нової української школи, Національну рамку кваліфікацій тощо. Встановлено певну непослідовність тенденції впровадження інновацій в освіті через часткову відсутність інноваційного компонента в зазначених документах на деяких ланках освітньої системи. Обґрунтовано необхідність доопрацювання/корекції зазначених документів у галузі освіти. Крім того, проведено короткий теоретичний екскурс щодо понять «інновація» та «компетентнісний підхід». Визначено ключове значення формування інноваційної людини. Поняттями, що формують методологічне підґрунтя реалізації компетентнісного підходу в освітній системі, названо компетенцію, компетентність та компетентнісний підхід. Зв'язок між поняттями криється в тому, що компетентність визначають як результат набуття компетенцій. Компетентність поєднує в собі соціально-комунікативні та професійні навички. З'ясовано, що перехід до компетентнісного підходу означає зміщення акценту з накопичування нормативно визначених знань, умінь і навичок на формування й розвиток здатності практично діяти. Аналіз міжнародних освітніх проєктів, спрямованих на оцінку інноваційної компетентності, свідчить про необхідність суттєвого підвищення якості підготовки фахівців в Україні. Роботодавці не задоволені рівнем фахової підготовки молодих спеціалістів та зазначають низький рівень їхніх практичних навичок. З'ясовано, що метою освітньо-професійної програми другого рівня вищої освіти є підготовка висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців, здатних до здійснення інновацій, тоді як на першому рівні вищої освіти інноваційність не передбачається. Аналіз окремих освітніх програм в Україні показав значні прогалини у сфері їх інноваційності. Визначено, що створення, освоєння та впровадження інновацій в освіті, наявність змін в освітній системі загалом залежать від загальної державної освітньої стратегії, спрямованої на інноватизацію освітньої галузі. З'ясовано, що, незважаючи на наявний потенціал вітчизняної освіти та інноваційне спрямування України на загальнодержавному рівні, є проблеми у процесі підготовки спеціалістів, а також непослідовність інноваційної стратегії.

Ключові слова: інновація, компетентнісний підхід, нормативні документи в галузі освіти, інноваційна людина.

Vakulova Iryna,*Graduate Student**Borys Grinchenko Kyiv University,**Senior Lecturer at the Department of Romano-Germanic Philology**Ukrainian Institute of Arts and Sciences**orcid.org/0000-0002-7123-5646**i.vakulova.asp@kubg.edu.ua*

INNOVATIONS IN EDUCATION: COMPETENCY-BASED APPROACH

Based on the competence approach, the article examines a number of regulatory documents in the field of education for the presence of an innovative component, namely: standards of higher education in the specialty 035 "Philology" at the bachelor's and master's levels, the State Standard of Basic Education, educational-professional and work programs, the concept of the New Ukrainian schools, the National Qualifications Framework,

etc. A certain inconsistency in the trend of introducing innovations in education was established due to the partial absence of an innovative component in the specified documents at some levels of the educational system is revealed. The need for revision/correction of the specified documents in the field of education is substantiated. In addition, a short theoretical excursion was conducted regarding the concepts of “innovation” and “competence approach”. The key importance of the formation of an innovative person is determined. The concepts that form the methodological basis for the implementation of the competence approach in the educational system are called competence, competency and competence approach. The connection between the concepts lies in the fact that competence is defined as the result of acquiring competencies. Competence combines social, communicative and professional skills. It was found that the transition to the competence approach means shifting the emphasis from the accumulation of normatively defined knowledge, abilities and skills to the formation and development of the ability to act practically. The analysis of international educational projects aimed at the assessment of innovative competence shows the need to significantly improve the quality of training of specialists in Ukraine. Employers are not satisfied with the level of professional training of young specialists and note the low level of their practical skills. It was found that the purpose of the educational and professional program of the second level of higher education is to train highly qualified competitive specialists capable of innovation, while innovation is not expected at the first level of higher education. The analysis of individual educational programs in Ukraine showed significant gaps in the field of their innovativeness. It was determined that the creation, mastering and implementation of innovations in education, the presence of changes in the educational system in general depend on the general state educational strategy aimed at innovating the educational sector. It was found that, despite the existing potential of domestic education and the innovative direction of Ukraine, there are problems in the process of training specialists at the national level, as well as the inconsistency of the innovation strategy.

Key words: innovation, competent approach, normative documents in the field of education, innovative person.

Актуальність дослідження. Модернізація української освіти в умовах європейської інтеграції та світової глобалізації вимагає конкретних змін світоглядної парадигми сучасних освітян. Саме їм належить ключова роль у підготовці нового покоління до життя в інноваційному суспільстві. Як наголошують провідні вітчизняні науковці, інноваційний тип сучасного прогресу імперативно вимагає формування інноваційної людини, а тому основним концептом сучасної вітчизняної освіти стає формування інноваційної особистості з інноваційним типом мислення й розвиненим інноваційним потенціалом, готової до активної інноваційної діяльності та навчання протягом життя (Кремень та ін., 2020: 1). Водночас одним із провідних методологічних інструментів для визначення якості освіти вчені вважають компетентнісний підхід, який є «освітньою відповіддю на актуальні потреби сучасного суспільства» (Бех, 2012) та основним методологічним підходом для реалізації цілей Болонського процесу.

З огляду на вищесказане питання інновацій в освіті набуває особливої актуальності, а аналіз поточного стану зазначеної проблеми потребує додаткових наукових пошуків. З огляду на це **мета дослідження** – на основі компетентнісного підходу здійснити аналіз низки чинних освітніх нормативних документів на наявність відповідного інноваційного складника

та визначити відповідність стратегії вітчизняної освіти інноваційним викликам сучасності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про важливість інноваційної домінанти в системі освіти йдеться в багатьох нормативних документах: законах України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.), «Про інноваційну діяльність» (2012 р.), Положенні про порядок здійснення інноваційної діяльності в системі освіти України, Концепції Нової української школи (2016 р.) тощо. Зокрема, у Законі України «Про вищу освіту» наголошується на необхідності забезпечення «органічного поєднання в навчальному процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності» (Верховна Рада України, 2014, ст. 26). А в Законі України «Про освіту» інноваційна діяльність визначена обов'язковою та невід'ємною частиною освітньої діяльності закладів вищої освіти (Верховна Рада України, 2017, ст. 17). У зазначеному законі освіта визначається державним пріоритетом, що забезпечує інноваційний розвиток суспільства.

Над темою інновацій в освіті працювали К. Ангеловські, І. Андрошук, М. Головань, Дж. Вінтертон, І. Дичківська, О. Дубасенюк, М. Есфандіарі, І. Зязюн, В. Кремень, В. Луговий, Т. Махаді, А. Ніколс, Л. Овсієнко, О. Олексюк, О. Савченко, П. Саух, С. Сисоєва, П. Хагер, Л. Хоружа, О. Цюняк та інші вчені (Дичківська,

2012; Дубасенюк, 2014; Esfandiari et al., 2015; Кремень, 2013; Кремень, 2019; Кремень та ін., 2020; Хоружа, 2021; Цюняк, 2020). Питання компетентнісного підходу розглядали І. Бех, Н. Бібік, О. Локшина, О. Овчарук, Н. Побірченко, О. Пометун, Дж. Равена, О. Савченко, С. Сисоєва, В. Химинець, В. Холоденко та інші науковці (Бех, 2012; Сисоєва, 2015).

Виклад основного матеріалу. Спершу пропонуємо короткий теоретичний екскурс із метою визначення терміносистеми нашого дослідження. Інноваціями вчені називають цілеспрямовані зміни, які вносять в освітню систему нові елементи та викликають перехід її стану з одного в інший (Дубасенюк, 2014: 22–23). Уперше термін «інновація» використав американсько-австрійський економіст Йозеф Шумпетер, чия книга «Теорія економічного розвитку» (1911 р.) вважається класикою теорії інновацій. Однак якщо в економіці термін «інновація» інтерпретують як результат інноваційного процесу, то психологи визначають це поняття як результат творчості, який полягає у «розкритті потенційних можливостей особистості та створенні нових, оригінальних і неповторних ідей та підходів, які мають суспільну значущість» (Боковець, 2021: 35). Водночас інноваціями в освіті педагоги вважають процес створення, засвоєння та впровадження в освітню практику нових ідей і засобів, унаслідок використання яких «підвищуються показники досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану» (Дубасенюк, 2014).

Варто наголосити на тому, що головними суб'єктами, які трансформують наукову ідею у свою професійну діяльність, є вчителі-інноватори, фахівці з розвиненим адаптаційним та інноваційним потенціалом, позитивно налаштовані на сприйняття нового, здатні до опанування інновацій та впровадження їх у свою практику, готові до використання нетрадиційних освітніх інструментів на основі певних знань. Однак, як зазначає Л. Хоружа, відповідні знання перетворюються на ідею лише за певних умов, а саме: інтеграції знань, сприятливого професійного середовища, відповідного запиту на інноваційну ідею та розвитку професійно-педагогічних якостей учителя, його *hard* і *soft* навичок (Хоружа, 2021).

В. Кремень стверджує: «Якщо педагог буде наставляти, навчати учня духовності, яка зміцнює свідомість, вселяє віру в цінності, відводить місце свободі в думках, творчості, розумності ... якщо все це педагог побачить в учневі та визнає, його технології, методи й методики будуть повністю інноваційними» (Кремень, 2013: 20). На переконання вченого, саме вчитель визначає, яким буде наступне покоління, він нібито «тиражує» свої думки, позицію, цінності, тип мислення та поведінки; інакше кажучи, духовність та інноваційність учителя «проектуються» на його учнів, а через них поширюється на все суспільство. У разі позиціонування системи освіти це дає їй можливість та право називатися інноваційною. Водночас усвідомлення вчителем важливості інноваційного складника та впровадження його у власну практику повністю змінює педагогічну взаємодію, що приводить до визначення іншої мети та нового змісту, вибору інноваційних методів і технологій, зрештою, до бажаного результату (Кремень, 2013: 20).

Крім того, формування інноваційної людини, як стверджують науковці, має відбуватися не лише за рахунок удосконалення компетентності викладачів та покращення рівня їх кваліфікації, а й завдяки підвищенню якості освітніх і наукових інститутів (Кремень та ін., 2020: 2).

Поняттями, що формують методологічне підґрунтя реалізації компетентнісного підходу в освітній системі, є компетенція, компетентність, компетентнісний підхід. Причому компетенція та компетентність – не синонімічні поняття, проте взаємопов'язані. Нетотожність полягає в тому, що компетенція – це певна соціально задана норма, коло питань, у яких особистість має бути добре обізнана. Натомість поняття «компетентність» тісно пов'язане безпосередньо з властивістю самої людини, є оцінною категорією, особистісним результатом навчання або капіталом людини, що формується на етапі навчання, а розвивається під час майбутньої професійної діяльності (Сисоєва, 2015). Однак зв'язок між цими поняттями криється в тому, що компетентність визначають як результат набуття компетенцій, причому компетенція перетворюється на компетентність у процесі засвоєння й рефлексії учня.

На думку зарубіжних науковців, компетентність поєднує в собі *soft* і *hard* skills, тобто

соціально-комунікативні та професійні навички (Salman et al., 2020). Водночас учені визначають такі її складники: а) know-how (знати як діяти), де усвідомлення приходить лише через практику; б) know-what (знати що), тобто інтеграцію численних видів здібностей, навичок і знань; в) схильність до навчання, як-от особистісна характеристика, ставлення, умотивованість; г) уміння «практично й оперативно застосовувати знання в певних конкретних ситуаціях» (Esfandiari et al., 2015: 45).

Що стосується компетентнісного підходу, який вважають «ключовою інноваційною ідеєю сучасної освіти», то його впровадження насамперед допомагає визначити «результат освіти, необхідний особистості та затребуваний сучасним суспільством», а також перевірити якість отриманих знань (Цюняк, 2020: 150). Так, перехід до компетентнісного підходу означає зміщення акценту з накопичування нормативно визначених знань, умінь і навичок на формування й розвиток здатності практично діяти, застосовувати досвід успішних дій у конкретних ситуаціях (Онiпко, 2012: 46). У нашій роботі застосування компетентнісного підходу дає можливість розглядати предмет дослідження крізь призму компетентностей, де компетентність є індикатором якості інноваційного процесу в сучасній освіті.

Звернемо увагу на те, що відповідно до результатів Глобального інноваційного індексу – одного з найбільш авторитетних рейтингів інноваційної діяльності – Україна у 2019 р. посіла 47-ме місце у світі. Найкращі показники продемонстровані «за результатами виробництва нових знань (17-те місце у світі), нематеріальних активів (17-те місце) та діяльності вищої освіти (37-ме місце)», що є досить непоганими показниками вітчизняної освіти у глобальних інноваційних перегонах (Кремень, 2019).

Водночас аналіз міжнародних освітянських проєктів, спрямованих на оцінку інноваційної компетентності, здатності застосовувати знання й навички в нестандартних або нових ситуаціях професійного чи повсякденного характеру, свідчить про необхідність суттєвого підвищення якості підготовки фахівців в Україні та викликає досить серйозні нарікання на якість підготовки випускників фахової передвищої і вищої освіти. Так, згідно з результатами міжнародного

дослідження «Навички із зайнятості та продуктивності праці» (The Skills Towards Employment and Productivity, STEP) 70% роботодавців не задоволені рівнем фахової підготовки своїх молодих спеціалістів та зазначають низький рівень їхніх практичних навичок. За таких умов для здійснення інноваційного прориву, на думку вчених, Україна має обґрунтувати та впровадити концепт освітньої і наукової пріоритетності, а процеси створення й поширення продуктів науки та освіти повинні отримати виняткову протекцію держави (Кремень та ін., 2020: 4).

Згідно з положеннями Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 р. Україна має посередній рейтинг за показником «інновації», однак зберігає «високе 28-ме місце за ефективністю вищої освіти та 35-те місце за патентною активністю, тобто має потенціал до розвитку». Однією з проблем функціонування національної інноваційної екосистеми зазначено низький рівень заінтересованості закладів вищої освіти у провадженні інноваційної діяльності. Серед пропозицій для вирішення цієї проблеми названо підвищення інноваційної культури, зокрема через освітню діяльність; створення європейської мережі шкіл обміну досвідом із навчання інноваціям, підвищення кваліфікації викладачів та керівників закладів вищої освіти; покращення якості освіти через формування фахівців, здатних до створення, адаптації і використання інновацій; залучення студентів до виконання спільних інноваційних проєктів; створення інноваційного навколишнього середовища тощо. До того ж метою Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 р. визначено розбудову національної інноваційної екосистеми для забезпечення швидкого і якісного перетворення креативних ідей на інноваційні продукти та послуги (Кабiнет Міністрів України, 2019).

Варто зазначити, що більшість країн, які підписали Болонську декларацію, беруть участь у проєкті «Гармонізація освітніх структур у Європі» (Tuning Educational Structures in Europe, TUNING), у якому компетентнісний підхід є підґрунтям методологічних розроблень навчальних програм, мета яких – розвиток певних компетентностей як результат навчання. Так, завдяки впровадженню компетентнісного підходу, який є підставою для

розроблення відповідних стандартів державної освіти, ми дослідили співвідношення між сучасними викликами (необхідністю інновацій в освіті) та наявними державними вимогами до обов'язкових результатів навчання і компетентностей здобувачів освіти різних рівнів. У підсумку встановлено непослідовність цих вимог.

Наведемо декілька прикладів. У Концепції Нової української школи зазначено, що випускником є всебічно розвинена особистість, патріот та інноватор, який здатний змінювати оточуючий світ (Нова українська школа, 2016). Список компетентностей, яких набуватимуть учні, закріплений у Законі України «Про освіту» (Верховна Рада України, 2017). Зазначений список створювався з урахуванням Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя від 18 грудня 2006 р. «Інноваційність» названо однією з компетентностей Нової української школи (Нова українська школа, 2016). Аналогічно в Державному стандарті базової середньої освіти інноваційність є однією з ключових компетентностей випускника (Кабінет Міністрів України, 2020). До речі, це зазначено й у Законі України «Про освіту», у якому інноваційність визначається як одна з ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності (Верховна Рада України, 2017, ст. 12). Крім того, у Державному стандарті базової середньої освіти зазначено відкритість до інновацій, готовність продукувати нові ідеї, спонукати до цього інших осіб тощо. Хоча в додатках 5 та 6 до Державного стандарту базової середньої освіти у вимогах до обов'язкових результатів навчання учнів у мовно-літературній галузі (іншомовна освіта) пропущений інноваційний компонент, на відміну, наприклад, від математичної галузі (додаток 7), у якій цей компонент врахований (Кабінет Міністрів України, 2020).

Що стосується стандарту вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія» галузі знань 03 «Гуманітарні науки» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, то інноваційна компетентність як вимога відсутня і серед загальних компетентностей, і серед фахових (Міністерство освіти і науки України, 2019b). Проте у стандарті вищої освіти для другого (магістерського) рівня інноваційний компонент повертається у вигляді характеристики

інтегральної та фахової компетентностей (Міністерство освіти і науки України, 2019a).

Схожу проблему непослідовності інноваційної стратегії простежуємо й в освітньо-професійних програмах. Наприклад, метою освітньо-професійної програми другого (магістерського) рівня вищої освіти є підготовка висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців, здатних до здійснення інновацій, на противагу освітньо-професійній програмі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, де суттєво зменшений інноваційний складник, що послаблює загальну концепцію формування інноваційної людини, здатної до оцінки інновацій, генерації власних інноваційних ідей, опанування та впровадження інновацій у свою професійну діяльність. Хоча в деяких програмах зазначена здатність до володіння інноваційними методичними підходами (Мещерякова, 2020; Соловйова, 2020), що, проте, лише частково відповідає концепції інноваційності сучасної освіти.

Відповідну ситуацію спостерігаємо й у Національній рамці кваліфікацій, оскільки в описі кваліфікаційних рівнів зазначено, що другий (магістерський) рівень вищої освіти передбачає здатність розв'язувати завдання інноваційного характеру, на відміну від першого (бакалаврського) рівня, де такі вимоги відсутні (Кабінет Міністрів України, 2011). Нарешті, аналіз рандомно вибраних робочих програм із різних дисциплін також продемонстрував «інноваційні» прогалини, що свідчить про неврахування викладачами важливості інновацій як одного з ключових компонентів сучасної освіти (Якуба та ін., 2017; Пена, Ципердюк, 2019; Сердюк, 2019; Кравець, 2020; Топчий та ін., 2021; Трофименко, Крук, 2021).

Висновки. Особлива роль у процесі тотальної інноватизації суспільства відводиться освіті. Варто зазначити, що створення, освоєння та впровадження інновацій в освіті, наявність змін в освітній системі загалом залежить від декількох важливих факторів, а саме: а) загальної державної освітньої стратегії, спрямованої на інноватизацію освітньої галузі; б) суттєвого внеску науковців як теоретичного підґрунтя інновацій в освіті; в) практики позитивно налаштованих на інновації освітян, здатних до оцінки, генерування, опанування та впровадження інновацій у власну педагогічну діяльність.

У процесі дослідження встановлено, що, незважаючи на наявний певний потенціал вітчизняної освіти та інноваційне налаштування України на загальнодержавному рівні, на сьогодні є певні нарікання на якість фахової підготовки, а також присутня деяка непослідовність інноваційної стратегії у проаналізованих нормативних документах, у вимогах яких інноваційна стратегія переривається на деяких

ланках освіти. Таким чином, є необхідність корекції вищезазначених документів, побудови безперервності інноваційного освітнього процесу, формування інноваційної компетентності на кожній ланці освіти, розроблення методологічного підґрунтя, роботи над розвитком інноваційного потенціалу всіх суб'єктів освіти, синхронізації спільних зусиль науковців та освітян згідно з викликами сьогодення тощо.

Список використаних джерел:

1. Бех І. (2012). Компетентнісний підхід як освітня стратегія. *Компетентнісний вимір особистісного зростання учнівської молоді: теорія, практика, досвід* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 10–11 квітня 2012 р. / ред. : Н. Побірченко, В. Пашков та ін. Запоріжжя. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/8772/1/534%20Бех.pdf> (дата звернення: 02.11.2022).
2. Боковець О. (2021). Соціально-психологічні умови розвитку інноваційного потенціалу студентів закладу вищої технічної освіти : дис. ... докт. філософії. Київ. 294 с.
3. Дичківська І. (2012). Інноваційні педагогічні технології : підручник для студентів вищих навчальних закладів. 2-е вид., доп. Київ : Академвидав. 349 с.
4. Дубасенюк О. (2014). Інновації в сучасній освіті. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики* : збірник науково-методичних праць / за ред. О. Дубасенюк. Житомир : Житомирський державний університет імені Івана Франка. С. 12–28.
5. Кравець О. (2020). Робоча програма навчальної дисципліни «Друга слов'янська мова (польська)» для студентів за спеціальністю 035 «Філологія», спеціалізація 035.03 «Слов'янські мови та літератури (переклад включно)» освітньої програми «Сербська мова та література». Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка. 14 с. URL: <https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/Druha-mova.4-kurs.pdf> (дата звернення: 01.11.2022).
6. Кремень В. (2013). Інноваційна людина як мета сучасної освіти. *Філософія освіти*. № 1(12). С. 7–22.
7. Кремень В. (2019). Система підтримки інноваційної діяльності: організаційне перезавантаження? *Дзеркало тижня*. 2019. 23 вересня. URL: https://zn.ua/ukr/science/sistema-pidtrimki-innovaciyanoi-diyalnosti-organizaciyne-perezavantazhennya-323459_.html (дата звернення: 29.10.2022).
8. Кремень В., Луговий В., Саух П. (2020). Освіта і наука – основа інноваційного людського розвитку: пропозиції НАПН України до Стратегії людського розвитку. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. Т. 2. № 2. С. 1–5. URL: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-14-3> (дата звернення: 02.11.2022).
9. Мещерякова Н. (2020). Програма навчальної дисципліни «Методика навчання зарубіжної літератури» для студентів спеціальностей 014 «Середня освіта (мова і література (англійська))», 014 «Середня освіта (мова і література (німецька))». Кривий Ріг : Криворізький державний педагогічний університет. 11 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1nJRWiAhS--AsgDffGZ82_eXR7qSaUbOc/view (дата звернення: 01.11.2022).
10. Нова українська школа. (2016). *Міністерство освіти і науки України* : офіційний вебсайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 01.11.2022).
11. Онішко В. (2012). Компетентнісний підхід до підготовки майбутнього вчителя природничих дисциплін для профільної школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. № 22(257). Ч. VI. С. 44–55.
12. Освітньо-професійна програма 035.041.01 «Мова і література (англійська)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія», спеціалізація 035.04 «Германські мови і літератури (переклад включно)» / В. Якуба, В. Матвейченко, Л. Калитюк, О. Москалець. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2017. 19 с. URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/vstupnikam/if/op_bak_anhl.pdf (дата звернення: 01.11.2022).
13. Пена Л., Ципердюк О. (2019). Робоча програма навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія», спеціалізація 035.04 «Філологія (англійська мова і література, німецька мова і література)», 035.05 «Філологія (французька мова і література)». Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. 19 с. URL: <https://kum.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/45/2020/03/Робоча-програма.-УМПС.-Філологія.-Інозем.pdf> (дата звернення: 01.11.2022).

14. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII (станом на 1 вересня 2021 р.) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 01.11.2022).
15. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-п#Text> (дата звернення: 02.11.2022).
16. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 (у редакції від 25 червня 2020 р.) / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п#n12> (дата звернення: 02.11.2022).
17. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія» для другого (магістерського) рівня вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 20 червня 2019 р. № 871 / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/06/25/035-filologiya-magistr.pdf> (дата звернення: 09.10.2022).
18. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 20 червня 2019 р. № 869 / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/035-filolohiya-bakalavr.28.07-1.pdf> (дата звернення: 02.11.2022).
19. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII (станом на 8 серпня 2021 р.) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 01.11.2022).
20. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-р#Text> (дата звернення: 01.11.2022).
21. Сердюк А. (2019). Робоча програма навчальної дисципліни підготовки здобувачів першого рівня вищої освіти «Друга іноземна мова (німецька)» за спеціальністю 035 «Філологія» (германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська). Бердянськ : Бердянський державний педагогічний університет. 15 с. URL: <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/Druha-inozemna-mova-nimets-ka.pdf> (дата звернення: 01.11.2022).
22. Сисоєва С. (2015). Компетентнісно зорієнтована вища освіта: формування наукового тезаурусу. *Компетентнісно зорієнтована освіта: якісні виміри* : колективна монографія / ред. : В. Огнев'юк, Л. Хоружа, С. Сисоєва, Н. Чернуха. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка. С. 18–45.
23. Соловійова Н. (2020). Програма навчальної дисципліни «Методика навчання англійської мови» для студентів IV курсу спеціальності 014 «Середня освіта (мова та література (російська))». Кривий Ріг : Криворізький державний педагогічний університет. 12 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1gUs1uz5FqzRC2myIetHnXSGdGxD18Kh/view> (дата звернення: 02.11.2022).
24. Топчий Л., Циганок І., Делюсто М. (2021). Освітньо-професійна/наукова програма «Філологія: українська мова і література та англійська мова (переклад включно)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія», спеціалізація 035.01 «Українська мова і література та англійська мова (переклад включно)». Ізмаїл : Ізмаїльський державний гуманітарний університет. 16 с. URL: http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/op-035-filolohija-bakalavr-proekt-___2021.pdf (дата звернення: 01.11.2022).
25. Трофименко А., Крук А. (2021). Робоча програма навчальної дисципліни ООК 02 «Іноземна мова» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія», спеціалізація 035.01 «Українська мова та література». Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. 17 с. URL: https://kafinmov.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/02/Іноземна_мова_-Робоча-програма_2021_філологія.pdf (дата звернення: 01.11.2022).
26. Хоружа Л. (2021). Соціально-психологічні аспекти переходу педагогічного знання в інновацію. *Освітнологічний дискурс*. Т. 35. № 4. С. 103–117.
27. Цюняк О. (2020). Система професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності : дис. ... докт. пед. наук. Київ. 517 с.
28. Esfandiari M., Sepora T., Mahadi T. (2015). Translation competence: Aging towards modern views. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. № 192. P. 44–53.
29. Salman M., Ganie S., Saleem I. (2020). The concept of competence: a thematic review and discussion. *European Journal of Training and Development*. Vol. 44. P. 717–742.

References:

1. Bekh, I. (2012). Kompetentnisnyi pidkhid yak osvitiia stratehiia [Competency approach as an educational strategy]. *Materialy Vseukrainskoi naukovopraktychnoi konferentsii "Kompetentnisnyi vymir osobystisnoho zrostantia uchnivskoi molodi: teoriia, praktyka, dosvid"* [Materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference "Competence

dimension of personal growth of student youth: theory, practice, experience] (April 10-11, 2012) / N. Pobirchenko, V. Pashkov ta in. (eds.). Zaporizhzhia. Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/8772/1/534%20Бех.pdf> [in Ukrainian].

2. Bokovets, O. (2021). Sotsialno-psykhologichni umovy rozvytku innovatsiinoho potentsialu studentiv zakladu vyshchoi tekhnichnoi osvity [Socio-psychological conditions for the development of the innovative potential of students of a higher technical education institution]. *Candidate's thesis*. Kyiv, 294 p. [in Ukrainian].

3. Dychkivska, I. (2012). *Innovatsiini pedahohichni tekhnologii: pidruchnyk dlia studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv [Innovative pedagogical technologies: textbook for students of higher educational institutions]*, 2nd ed., add. Kyiv: Akademvydav, 349 p. [in Ukrainian].

4. Dubaseniuk, O. (2014). Innovatsii v suchasni osviti [Innovations in modern education]. *Innovatsii v osviti: inte-ratsiia nauky i praktyky: zbirnyk naukovo-metodychnykh prats [Innovations in education: integration of science and practice: collection of scientific and methodological works]* / ed. by O. Dubaseniuk. Zhytomyr: Zhytomyr Ivan Franko State University, pp. 12–28 [in Ukrainian].

5. Kravets, O. (2020). *Robocha prohrama navchalnoi dystsypliny "Druha slov'ianska mova (polska)" dlia studentiv za spetsialnistiu 035 "Filolohiia", spetsializatsiia 035.03 "Slov'ianski movy ta literatury (perekład vključno)" osviti-noi prohramy "Serbska mova ta literatura" [Work program of the study discipline "Second Slavic language (Polish)" for students majoring in 035 "Philology", specialization 035.03 "Slavic languages and literatures (including translation)" of the educational program "Serbian language and literature"]*. Lviv: Ivan Franko Lviv National University, 14 p. Retrieved from: <https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/Druha-mova.4-kurs.pdf> [in Ukrainian].

6. Kremen, V. (2013). Innovatsiina liudyna yak meta suchasnoi osvity [An innovative person as the goal of modern education]. *Filosofia osvity – Philosophy of education*, no. 1(12), pp. 7–22 [in Ukrainian].

7. Kremen, V. (2019). Systema pidtrymky innovatsiinoi diialnosti: orhanizatsiine Perezavantazhennia? [Innovation support system: organizational reboot?]. *Dzerkalo tyzhnia – Mirror of the week*, September 23. Retrieved from: https://zn.ua/ukr/science/sistema-pidtrimki-innovaciynoyi-diyalnosti-organizacyne-perezavantazhennya-323459_.html [in Ukrainian].

8. Kremen, V., Luhovyi, V., Saukh, P. (2020). Osvita i nauka – osnova innovatsiinoho liudskoho rozvytku: propozytsii NAPN Ukrainy do Stratehii liudskoho rozvytku [Education and science are the basis of innovative human development: proposals of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine to the Strategy of Human Development]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*, vol. 2, no. 2, pp. 1–5. Retrieved from: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-14-3> [in Ukrainian].

9. Meshcheriakova, N. (2020). *Prohrama navchalnoi dystsypliny "Metodyka navchannia zarubizhnoi literatury" dlia studentiv spetsialnosti 014 "Serednia osvita (mova i literatura (anhliiska))", 014 "Serednia osvita (mova i literatura (nimetska))" [The program of the study discipline "Methodology of teaching foreign literature" for students of specialties 014 "Secondary education (language and literature (English))", 014 "Secondary education (language and literature (German))"]*. Kryvyi Rih: Kryvyi Rih State Pedagogical University, 11 p. Retrieved from: https://drive.google.com/file/d/1nJRWiAhS--AsgDffGZ82_eXR7qSaUbOc/view [in Ukrainian].

10. n. a. (2016). Nova ukrainska shkola [New Ukrainian school]. *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy: oftsiyni veb-sait – Ministry of Education and Science of Ukraine: official website*. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> [in Ukrainian].

11. Onipko, V. (2012). Kompetentnisnyi pidkhid do pidhotovky maibutnoho vchytelia pryrodnychych dystsyplin dlia profilnoi shkoly [A competent approach to training a future science teacher for a specialized school]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky – Bulletin of Taras Shevchenko Luhansk National University. Pedagogical sciences*, no. 22(257), part VI, pp. 44–55 [in Ukrainian].

12. Yakuba, V., Matvieichenko, V., Kalytiuk, L., Moskalets, O. (2017). *Osvitno-profesiina prohrama 035.041.01 "Mova i literatura (anhliiska)" pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity za spetsialnistiu 035 "Filolohiia", spetsializatsiia 035.04 "Hermanski movy i literatury (perekład vključno)" [Educational and professional program 035.041.01 "Language and literature (English)" of the first (bachelor) level of higher education in the specialty 035 "Philology", specialization 035.04 "Germanic languages and literatures (including translation)"]*. Kyiv: Borys Grinchenko Kyiv University, 19 p. Retrieved from: https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/vstupnikam/if/op_bak_anhl.pdf [in Ukrainian].

13. Pena, L., Tsyperdiuk, O. (2019). *Robocha prohrama navchalnoi dystsypliny "Ukrainska mova za profesiinym spriamuvanniam" pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity za spetsialnistiu 035 "Filolohiia", spetsializatsiia 035.04 "Filolohiia (anhliiska mova i literatura, nimetska mova i literatura)", 035.05 "Filolohiia (frantsuzka mova i literatura)" [Work program of the study discipline "Ukrainian language for professional direction" of the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 035 "Philology", specialization 035.04 "Philology (English language and literature, German language and literature)", 035.05 "Philology (French language and literature)"]*. Ivano-Frankivsk:

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 19 p. Retrieved from: <https://kum.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/45/2020/03/Робоча-програма.-УМПС.-Філологія.-Інозем..pdf> [in Ukrainian].

14. Verkhovna Rada of Ukraine (2014). Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 1 lypnia 2014 r. № 1556-VII (stanom na 1 veresnia 2021 r.) [On higher education: Law of Ukraine dated July 1, 2014 № 1556-VII (as of September 1, 2021)]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].

15. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020). Pro deiaki pytannia derzhavnykh standartiv povnoi zahalnoi serednoi osvity: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 veresnia 2020 r. № 898 [On some issues of state standards of comprehensive general secondary education: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 30, 2020 № 898]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-n#Text> [in Ukrainian].

16. Cabinet of Ministers of Ukraine (2011). Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ramky kvalifikatsii: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 lystopada 2011 r. № 1341 (u redaktsii vid 25 chervnia 2020 r.) [On the approval of the National Framework of Qualifications: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of November 23, 2011 № 1341 (as amended on June 25, 2020)]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-n#n12> [in Ukrainian].

17. Ministry of Education and Science of Ukraine (2019a). Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 035 “Filolohiia” dlia druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 20 chervnia 2019 r. № 871 [On the approval of the standard of higher education in specialty 035 “Philology” for the second (master’s) level of higher education: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated June 20, 2019 № 871]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standartu/2019/06/25/035-filologiya-magistr.pdf> [in Ukrainian].

18. Ministry of Education and Science of Ukraine (2019b). Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 035 “Filolohiia” dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 20 chervnia 2019 r. № 869 [On the approval of the standard of higher education in specialty 035 “Philology” for the first (bachelor’s) level of higher education: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated June 20, 2019 № 869]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standartu/2021/07/28/035-Filolohiya-bakalavr.28.07-1.pdf> [in Ukrainian].

19. Verkhovna Rada of Ukraine (2017). Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 5 veresnia 2017 r. № 2145-VIII (stanom na 8 serpnia 2021 r.) [On education: Law of Ukraine of September 5, 2017 № 2145-VIII (as of August 8, 2021)]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].

20. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019). Pro skhvalennia Stratehii rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 lypnia 2019 r. № 526-p [On the approval of the Strategy for the development of the sphere of innovative activity for the period until 2030: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated July 10, 2019 № 526-p]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#Text> [in Ukrainian].

21. Serdiuk, A. (2019). *Robocha prohrama navchalnoi dystsypliny pidhotovky zdobuvachiv pershoho rivnia vyshchoi osvity “Druha inozemna mova (nimetska)” za spetsialnistiu 035 “Filolohiia” (hermanski movy ta literatury (pereklad vkluchno), persha – anhliiska)* [The working program of the training discipline of the first level of higher education “Second foreign language (German)” in the specialty 035 “Philology” (Germanic languages and literatures (including translation), the first is English)]. Berdiansk: Berdiansk State Pedagogical University, 15 p. Retrieved from: <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/Druha-inozemna-mova-nimets-ka.pdf> [in Ukrainian].

22. Sysoieva, S. (2015). Kompetentnisno zorientovana vyshcha osvita: formuvannia naukovoho tezaurusu [Competence-oriented higher education: formation of a scientific thesaurus]. *Kompetentnisno zorientovana osvita: yakisni vymiry: kolektyvna monohrafiia [Competence-oriented education: qualitative dimensions: collective monograph]* / V. Ohneviuk, L. Khoruzha, S. Sysoieva, N. Chernukha (eds.). Kyiv: Borys Grinchenko Kyiv University, pp. 18–45 [in Ukrainian].

23. Soloviova, N. (2020). *Prohrama navchalnoi dystsypliny “Metodyka navchannia anhliiskoi movy” dlia studentiv IV kursu spetsialnosti 014 “Serednia osvita (mova ta literatura (rosiiska))”* [The program of the study discipline “Methodology of teaching English” for students of the IV year of the specialty 014 “Secondary education (language and literature (Russian))”]. Kryvyi Rih: Kryvyi Rih State Pedagogical University, 12 p. Retrieved from: <https://drive.google.com/file/d/1gUs1uz5FqzRC2myIetHn-XSGdGxD18Kh/view> [in Ukrainian].

24. Topchyi, L., Tsyhanok, I., Deliusto, M. (2021). *Osvitno-profesiina/naukova prohrama “Filolohiia: ukrainska mova i literatura ta anhliiska mova (pereklad vkluchno)” pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity za spetsialnistiu 035 “Filolohiia”, spetsializatsiia 035.01 “Ukrainska mova i literatura ta anhliiska mova (pereklad vkluchno)”* [Educational-professional/scientific program “Philology: Ukrainian language and literature and English language (including translation)” of the first (bachelor’s) level of higher education in specialty 035 “Philology”, specialization 035.01 “Ukrainian language and literature and English language (including translation)”]. Izmail: Izmail State Humanities University, 16 p. Retrieved from: http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/op-035-filolohija-bakalavr-proekt-__2021.pdf [in Ukrainian].

25. Trofymenko, A., Kruk, A. (2021). *Robocha prohrama navchalnoi dystsypliny OOK 02 "Inozemna mova" per-shoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity za spetsialnistiu 035 "Filolohiia", spetsializatsiia 035.01 "Ukrainska mova ta literatura"* [Work program of the educational discipline of the OOK 02 "Foreign language" of the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 035 "Philology", specialization 035.01 "Ukrainian language and literature"]. Kamianets-Podilskyi: Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohiienko University, 17 p. Retrieved from: https://kafinmov.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/02/Іноземна_мова_-Робоча-програма_2021_філологія.pdf [in Ukrainian].
26. Khoruzha, L. (2021). Sotsialno-psykholohichni aspekty perekhodu pedahohichnoho znannia v innovatsiiu [Socio-psychological aspects of the transition of pedagogical knowledge to innovation]. *Osvitolohichniy dyskurs – Educational discourse*, vol. 35, no. 4, pp. 103–117 [in Ukrainian].
27. Tsiuniak, O. (2020). Systema profesiinoi pidhotovky maibutnikh mahistriv pochatkovoї osvity do innovatsiinoї diialnosti [System of professional training of future masters of primary education for innovative activities]. *Doctor's thesis*. Kyiv, 517 p. [in Ukrainian].
28. Esfandiari, M., Sepora, T., Mahadi, T. (2015). Translation competence: Aging towards modern views. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, no. 192, pp. 44–53 [in English].
29. Salman, M., Ganie, S., Saleem, I. (2020). The concept of competence: a thematic review and discussion. *European Journal of Training and Development*, vol. 44, pp. 717–742 [in English].